

Warszawa, dnia 5 kwietnia 2017

Dr hab. Barbara Kamińska, prof. UMFC

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

Warszawa

Recenzja rozprawy doktorskiej „Aspiracje młodych muzyków a ich zakorzenienie w etosie rodziny pochodzenia”, autorstwa Pani mgr Marty Borkowskiej-Bierć

Rozprawa Pani mgr Marty Borkowskiej-Bierć mieści się w szerokim nurcie badań nad predyktorami powodzenia w edukacji i działalności zawodowej muzyków, a w ściślejszej, nad rolę rodziny w procesie stawania się zawodowym muzykiem.

Co ją wyróżnia od wielu prac w tym nurcie? Jej nowatorskie podejście nie stosowane dotąd w znanych mi badaniach rozwoju zawodowego muzyków - podejście dające szansę ujrzenia w nowym świetle od dawna stawianych problemów.

Podstawowym konstruktem teoretycznym przyjętym w badaniach jest etos rodzinny. Konstrukct ten ujmuje rodzinę jako dynamicznie zmieniający się system i pozwala dostrzec nie tylko wpływ poszczególnych członów rodziny (czasem z kilku pokoleń wstecz) na inne osoby, co wpływ wspólnie tworzonego obrazu świata na indywidualny świat tworzony z osobna przez każdego z członków rodziny. Pozwala zatem wyjść poza tradycyjnie stosowane koncentrowanie się na wyizolowanych zmiennych i ich zależnościach o charakterze statystycznym, które to nie wyjaśniają mechanizmów stojących za wpływem rodziny.

Celem pracy jest odpowiedź na pytanie: Jakie składniki etosu rodzinnego młodych muzyków wpływają na kształtowanie wyższych aspiracji, promowanie zaangażowania w muzykę, a przez to – osiągnięcie sukcesu w muzyce?

Rozważając konstelację cech jaką musi się charakteryzować muzyk odnoszący sukces, Doktorantka stawia pytanie: skąd się biorą tacy ludzie? W jakim klimacie rodzinnym wyrastały osoby potrafiące utrzymać motywację do przejścia przez kilkunastoletni cykl kształcenia muzycznego wymagającego wielogodzinne ćwiczenia na instrumencie od najmłodszych lat oraz wypracować w sobie strategię do radzenia sobie z wyzwaniami zawodu muzyka? Zręby motywacji i strategii odnoszenia się do świata zewnętrznego kształtują się w rodzinie. Czym się zatem charakteryzują rodziny osób uzdolnionych muzycznie i osiągających sukces w swojej dziedzinie?

I tu powstają pytania: jak przewidzieć sukces w zawodzie muzyka osób, które są dopiero na studiach? Co jest jego wskaźnikiem? Stosowane tradycyjnie w badaniach kryteria osiągnięć muzycznych, szczególnie oceny z egzaminów z muzyki nie są dobrymi wskaźnikami powodzenia w karierze. Doktorantka przyjęła, iż alternatywnym wskaźnikiem osiągnięć może być wysokość aspiracji w danej dziedzinie oraz zaangażowanie w działalność muzyczną. Trafność tych wskaźników potwierdziły badania innych autorów.

Rozprawę otwiera bardzo syntetyczne (na 39. stronach) i dobrze napisane wprowadzenie teoretyczne, które w sposób logicznie powiązany wprowadza czytelnika w tło i mechanizmy kształtowania się motywacji, aspiracji i tożsamości muzycznej w środowisku rodzinnym.

Z przeglądu literatury wynika że można zidentyfikować pewne cechy rodziny, które ułatwiają ujawnienie się i realizację potencjału dziecka, ale powstaje pytanie, czy te cechy odnoszą się do rodzin dzieci uzdolnionych muzycznie skoro specyfika kształcenia muzycznego wymaga od rodziny bardziej kontrolujących i dyrektywnych zachowań, szczególnie na początku edukacji. Wiemy też, że rodzina jest miejscem kształtowania się muzycznej tożsamości i aspiracji. Zagadnieniom tym poświęcone są kolejne fragmenty wprowadzenia teoretycznego. Następnie Doktorantka objaśnia konstrukt etosu rodzinnego oraz metody analizy narracji, jako sposób dotarcia do treści i reguł rządzących etosem rodzinnym.

Przegląd literatury w żadnym momencie nie przyjmuje postaci wyliczanki efektów opisanych wcześniej przez innych badaczy. Doktorantka konsekwentnie prowadzi czytelnika przez swój tok myślenia badawczego aż do fazy prezentacji własnego problemu badawczego i zdefiniowania dwóch pytań badawczych.

Druga część rozprawy jest opisem zastosowanej metody. Jako że etos ma wymiar treściowy i formalny, Doktorantka decyduje się na wykorzystanie metod mieszanych, które wydają się być najbardziej odpowiednie do analizy tych dwóch wymiarów. Wymiar treściowy ujawnić ma cechy i zachowania uważane za wartościowe, kluczowe wydarzenia, tematy wokół których koncentruje się historia rodziny oraz układ relacji pomiędzy członkami rodziny. Pozwoli to na odkrycie konstelacji zmiennych i opisanie wpływu treści etosowych przekazywanych w rodzinach na wysokość aspiracji młodych muzyków. Wgląd w wielorakie aspekty systemu motywacji, umiejscowienie kontroli, poczucie własnej skuteczności, tendencję do unikania uzyska natomiast poprzez analizę formalną wypowiedzi, czyli analizę strony językowej.

Przeprowadzone badanie ma charakter indukcyjny. Do diagnozy zmiennych etosowych oraz zmiennej *zaangażowanie w działalność muzyczną* wykorzystano swobodny wywiad narracyjny wspierany rysowaniem drzewa genealogicznego. Do zbadania poziomu aspiracji posłużyło pytanie otwarte o plany zawodowe na następne lata, na które badani udzielali odpowiedzi na piśmie. Badaniami objęto 80 studentów z 8, czyli wszystkich, polskich uczelni muzycznych w 9 miastach.

W tej samej, drugiej części pracy przedstawione są też zmienne objaśniające, objaśniane i kontrolowane. W tabelach, w przejrzysty sposób, przedstawiono zmienne i ich wskaźniki, opisujące: 1) aspiracje i zaangażowanie w działalność muzyczną, 2) system motywacyjny, 3) poziom muzyczności rodzin. Przedstawiono także metody analiz jakościowych. Część tę kończy opis procedury i charakterystyki grup badanych.

Byłoby ciekawe podanie co oznacza kategoria „Inna działalność muzyczna” oceniona aż 8 punktami w 10 stopniowej skali katalogu działalności muzycznych (str. 56). Musi to być jakiś bardzo prestiżowy rodzaj działalności. (?)

Zwróciłam też uwagę na termin „muzyczność” rodzin. Zabrakło jego wyjaśnienia. Czy chodzi o aktywność muzyczną członków rodzin? Czy „aktywność muzyczna” jest równoznaczna z „muzycznością”? W innych częściach pracy znalazłam „zaangażowanie w muzykę” (str. 59), „związek z muzyką” (str. 73, 74), „zainteresowanie muzyką”. Kluczowe pojęcie dla tematu pracy powinno być lepiej opisane, tym bardziej, że jest ono chyba stworzone przez Doktorantkę.

Cały projekt empiryczny został przygotowany z dużą starannością. Nie mam wątpliwości, że mamy do czynienia z kompetentną badaczką. Doktorantka jawi się jako osoba o dużej wiedzy metodologicznej i doświadczeniu w stosowaniu metod narracyjnych. Jak pisze, stosowała je we wcześniejszych badaniach własnych.

Trzecia i czwarta część pracy poświęcone są prezentacji wyników analizy ilościowej i analizy jakościowej. Wyniki pokazują, iż osoby o wysokich aspiracjach, a więc te, które prawdopodobnie odniosą sukces w zawodzie muzyka, pochodzą z rodzin o dobrych, wspierających relacjach. Mają poczucie zakorzenienia w rodzinie, chętnie razem spędzają czas, zwracają uwagę przede wszystkim na pozytywne cechy członków rodziny. W swoich relacjach o osobach uwzględniają nie tylko fakty, ale też ich uczucia i emocje. W hierarchii wartości osób z rodzin muzycznych najwyższe miejsce zajmuje muzyka, a w rodzinach niemuzycznych: praca, wykształcenie i inteligencja. Taki klimat rodzinny sprzyja wykształceniu wysokiego poczucia sprawstwa, a to prowadzi do wykształcenia wysokich aspiracji i osiągnięć muzycznych.

Rozprawę kończy Dyskusja, która odnosi się do czterech ważnych czynników promujących wysokie aspiracje: poczucie sprawstwa i różnorodność motywacji, muzyczność rodziny, kształtowanie się obrazu *Ja* w rodzinie oraz etos pracy.

W dalszej części Dyskusji osobne miejsca poświęcone są ograniczeniom projektu, jego wkładowi w teorię, zastosowaniom aplikacyjnym oraz propozycji dalszych badań. Dyskusja ta świadczy o bardzo dobrej orientacji teoretycznej Autorki i swobodnej integracji uzyskanych rezultatów z interpretacjami teoretycznymi. Dołączając do dyskusji, byłabym ciekawa opinii Doktorantki na temat siły replikowalności opisanych wyników. Warto by to sprawdzić zanim podejmie się postulowane przez Doktorantkę badania nad innymi zawodami.

Część tekstową wieńczy Podsumowanie.

Bibliografia zawiera 88 pozycji cytowanych w tekście. Szkoda, że zabrakło odwołania się do ciekawych badań M.Csikszentmihalyi, I.S. Csikszentmihalyi. opublikowanych w artykule: *Family influences on the development of giftness*.

Jeśli chodzi o formalną stronę pracy, to jej struktura jest bez zarzutu. W kilku miejscach znalazłam niedopatrzenia które się wkradły przy redagowaniu tekstu (strony 57,75,76,105,106,107,109).

Biorąc pod uwagę wszystkie mocne strony omawianej dysertacji – znajomość specyfiki kształcenia muzycznego i środowiska studenckiego uczelni muzycznych, oryginalne podejście metodologiczne do problemu badawczego, bardzo staranne przygotowanie i przeprowadzenie projektu badawczego, umiejętność krytycznego integrowania wiedzy z różnych dziedzin – wnioskuję do Rady Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego o przyjęcie rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Marty Borkowskiej-Bierć i dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora.

Barbara Kawińska